Van groen en blauw naar alles op zwart?

Veranderd grondgebruik in de Brabantse Peel: een verhaal over een dynamisch gebied, talloze grote opgaven, gemiste kansen en noodzakelijke samenwerking

GEMEENTE Asten

Asten op hoofdlijnen

- 3 kernen: Asten, Heusden, Ommel
- 17.500 inwoners
- Klokkendorp
- Nationaal Park de Groote Peel
- Metropoolregio Eindhoven / Brainport

De Peel: transformatie-landschap

- Locus paludosus = ‘Moerassige streek’
- Fracties van veenmoeras zijn behouden gebleven
- Grootschalige turfwinning tussen 1850 en 1930
- Onvruchtbare zandgronden tot invoering kunstmest
- Eind 19e eeuw: (intensief) landbouwlandschap
- 70% oppervlak in teken van productie (mais, gras)
- Stedelijke ontwikkeling en groen achterland

Goede buren met de nodige vraagstukken

- Natuur(behoud) – stikstof
- Water en bodem (kwaliteit en vasthouden)
- Duurzame landbouw
- Nieuwe economie
- Energieopwekking
- Behoud leefbaarheid

Aan aandacht geen gebrek…

- Novex de Peel
- Gebiedsgerichte aanpak Vitale Peel
- Nationaal Park de Groote Peel
- (Deels) separate gebiedsprocessen in Limburg
- Geopark Peelhorst en Maasvallei i.o.

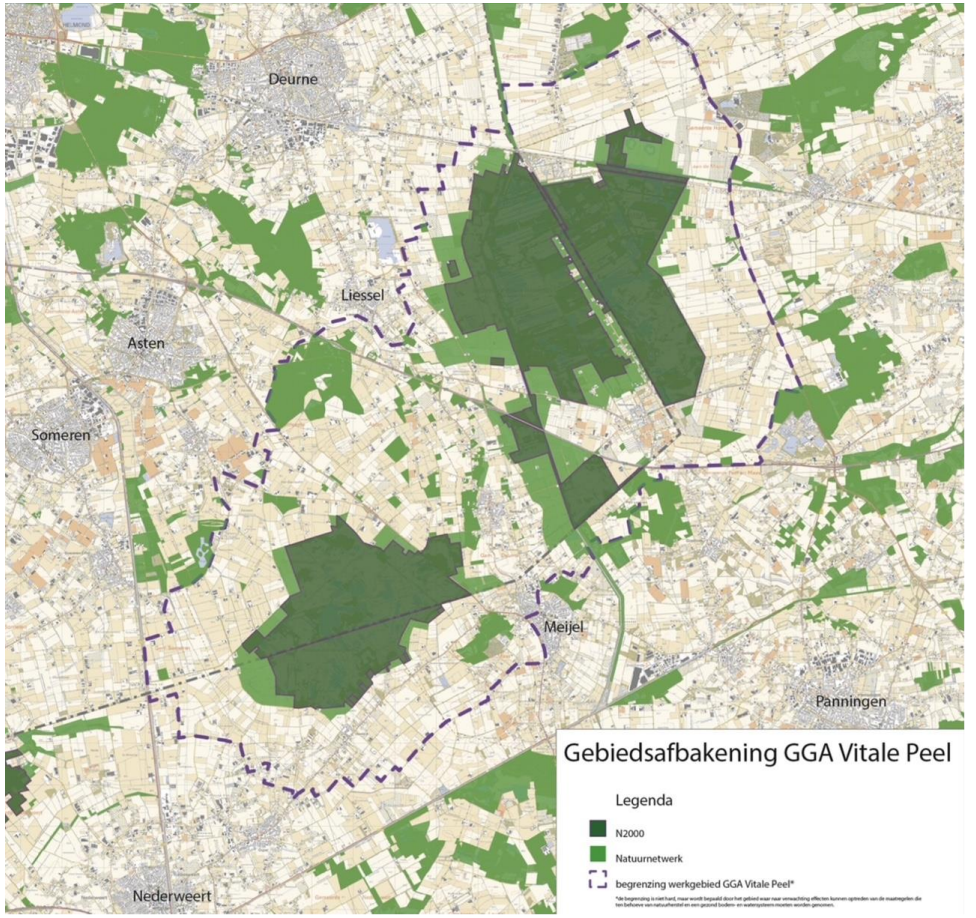

Inzoomen op de casus: Eeuwselsche Loop

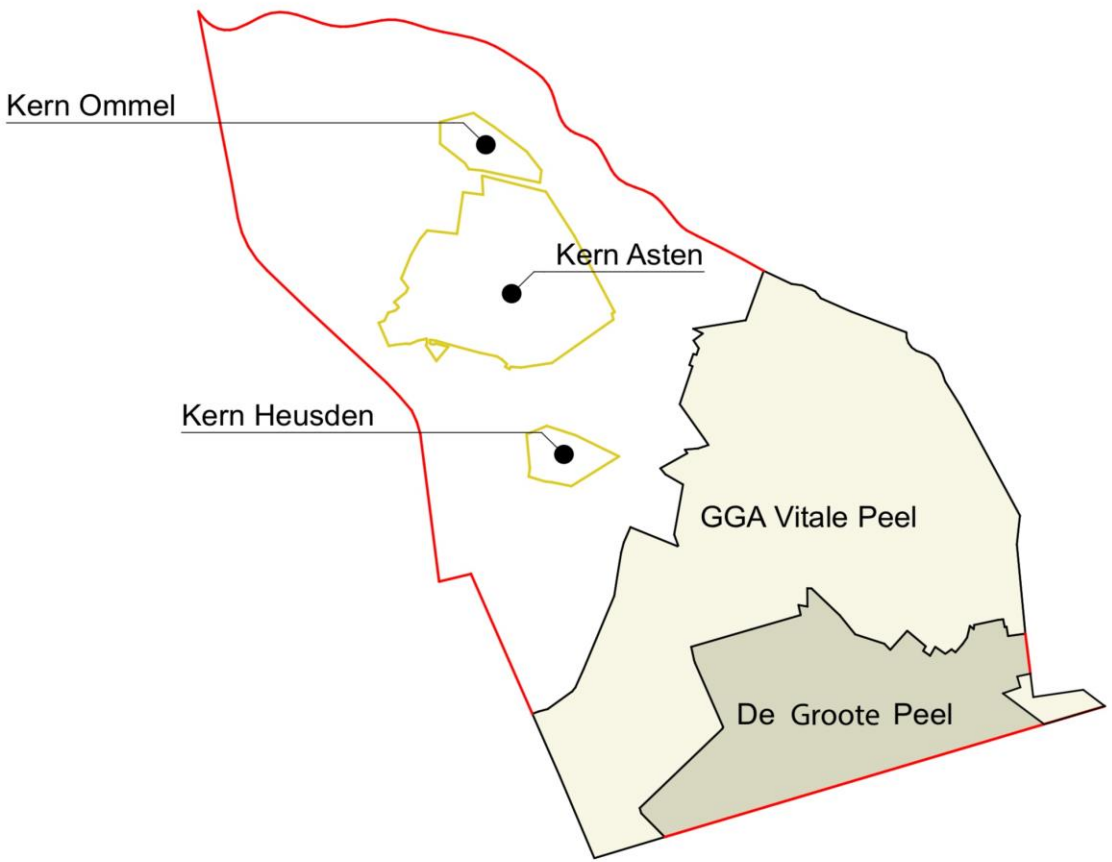

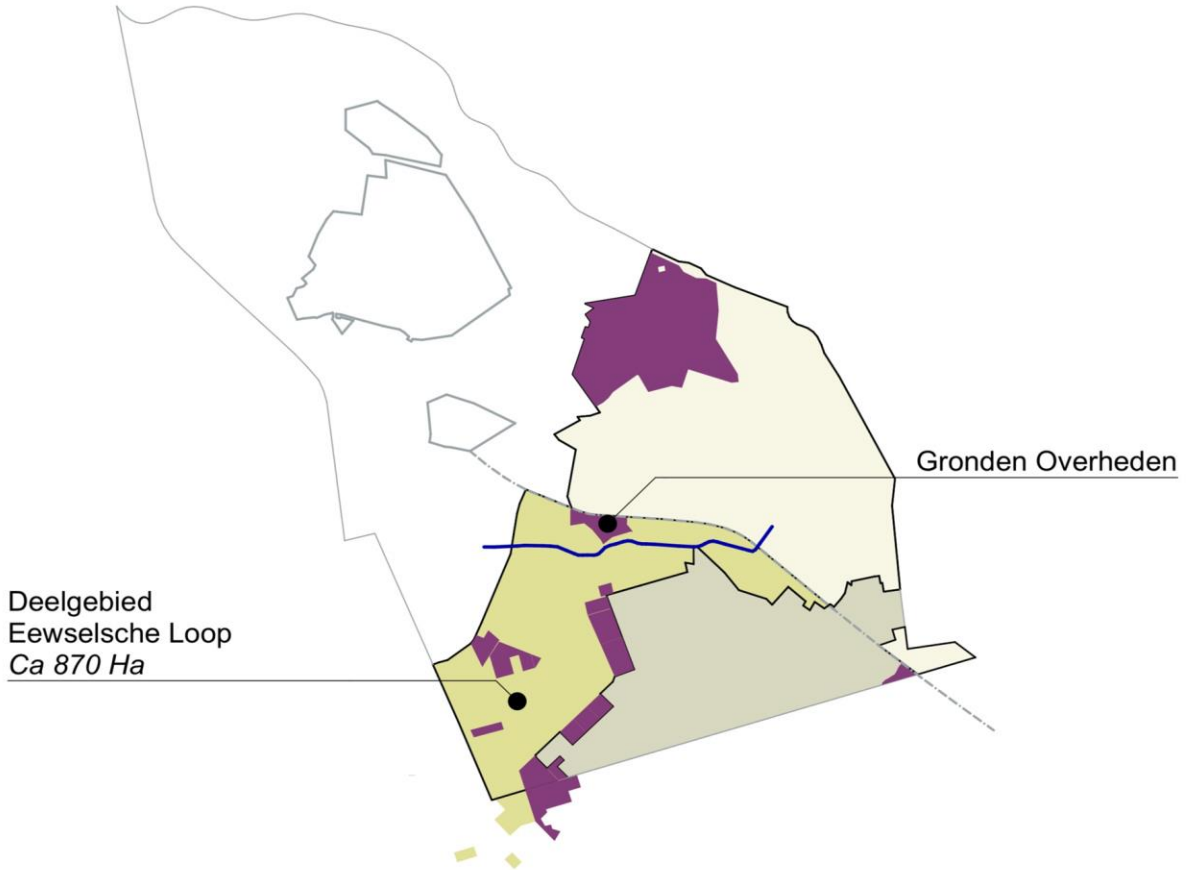

Autonoom betekent hier monotoon

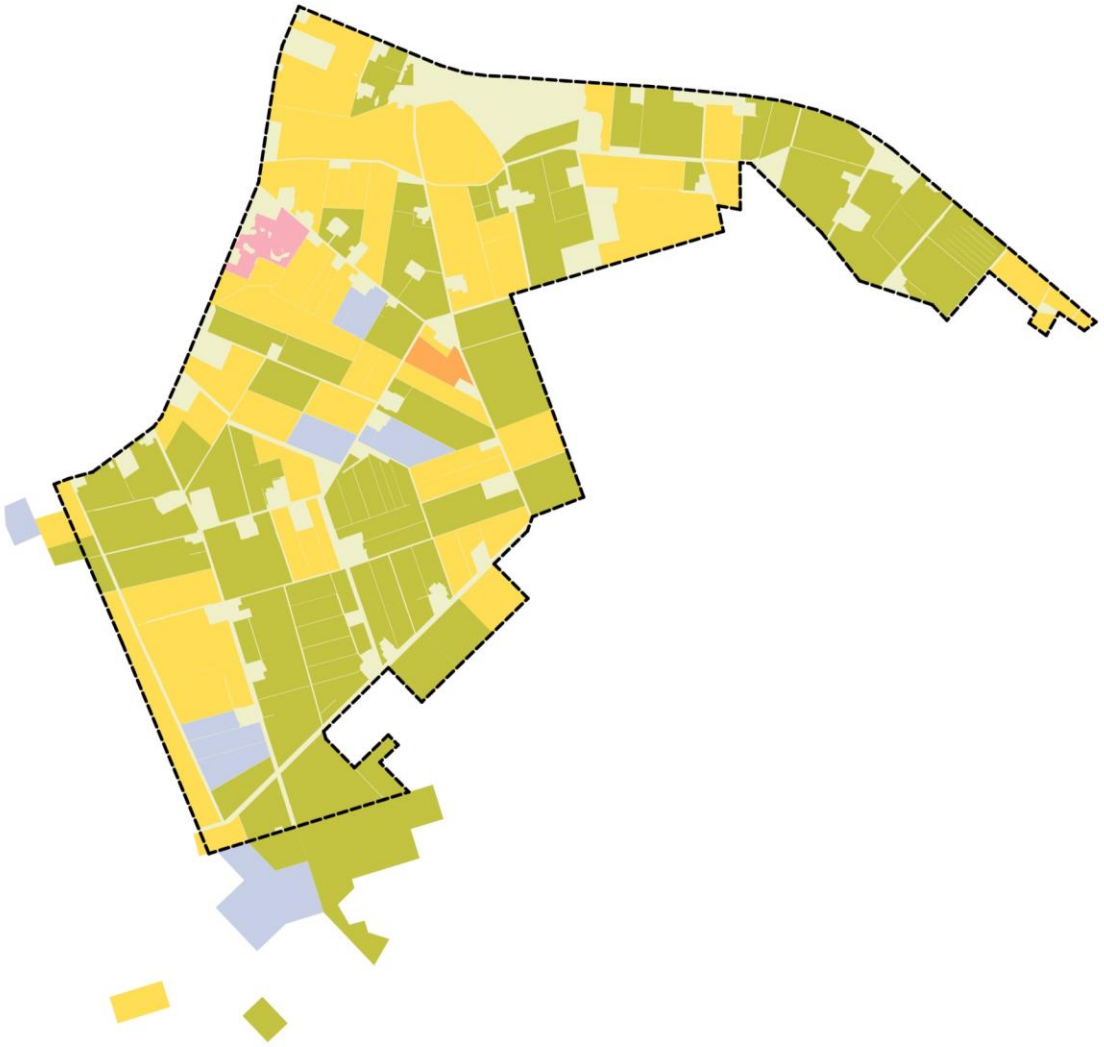

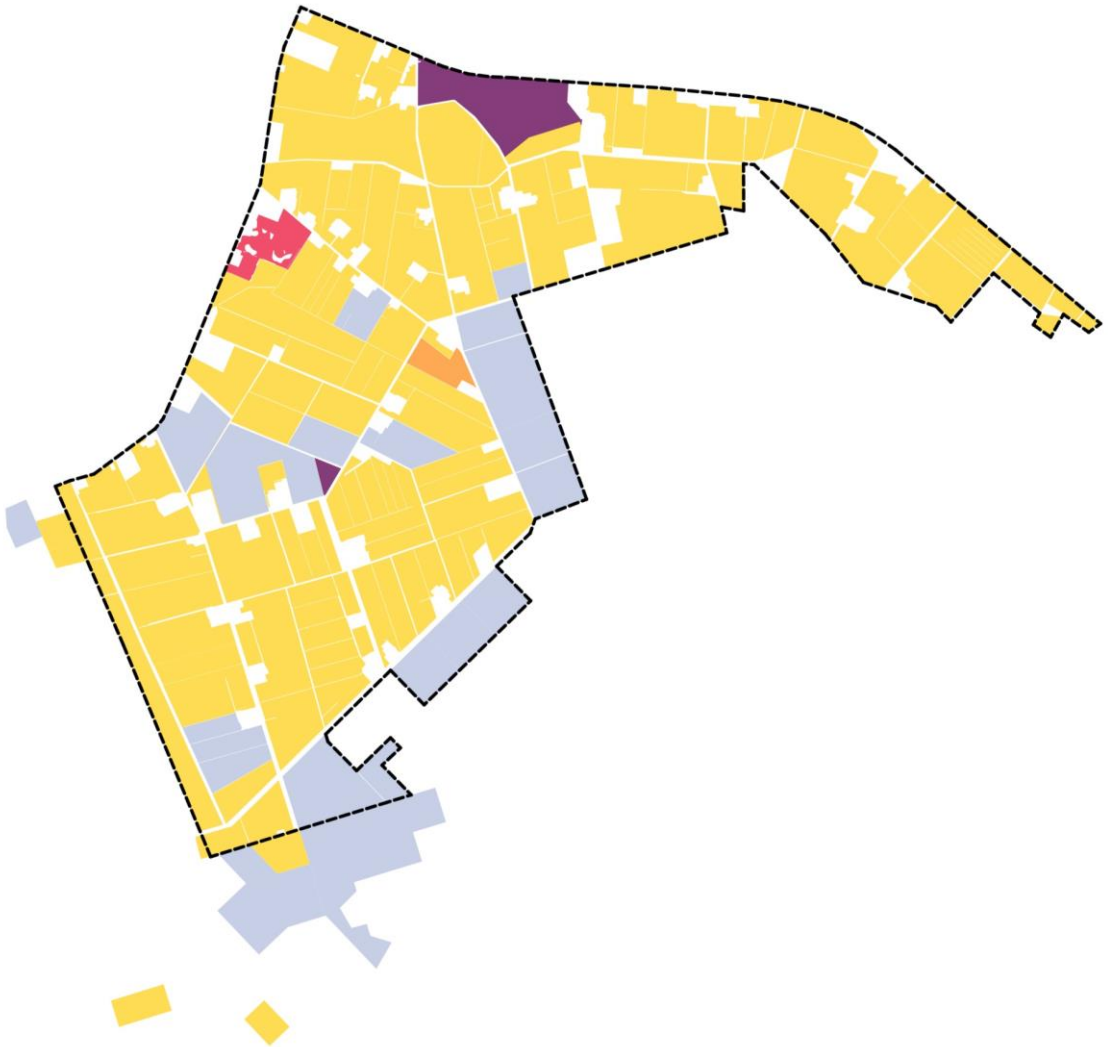

veilig voldoende schoon water

Waterschap
Aa en Maas

Intermezzo - Watersysteemherstel in de Peel

Contact: Martijn Schaven (mschraven@aaenmaas.nl), Geert Dekker (gdekker@aaenmaas.nl)

Nogmaals ter oriëntatie…

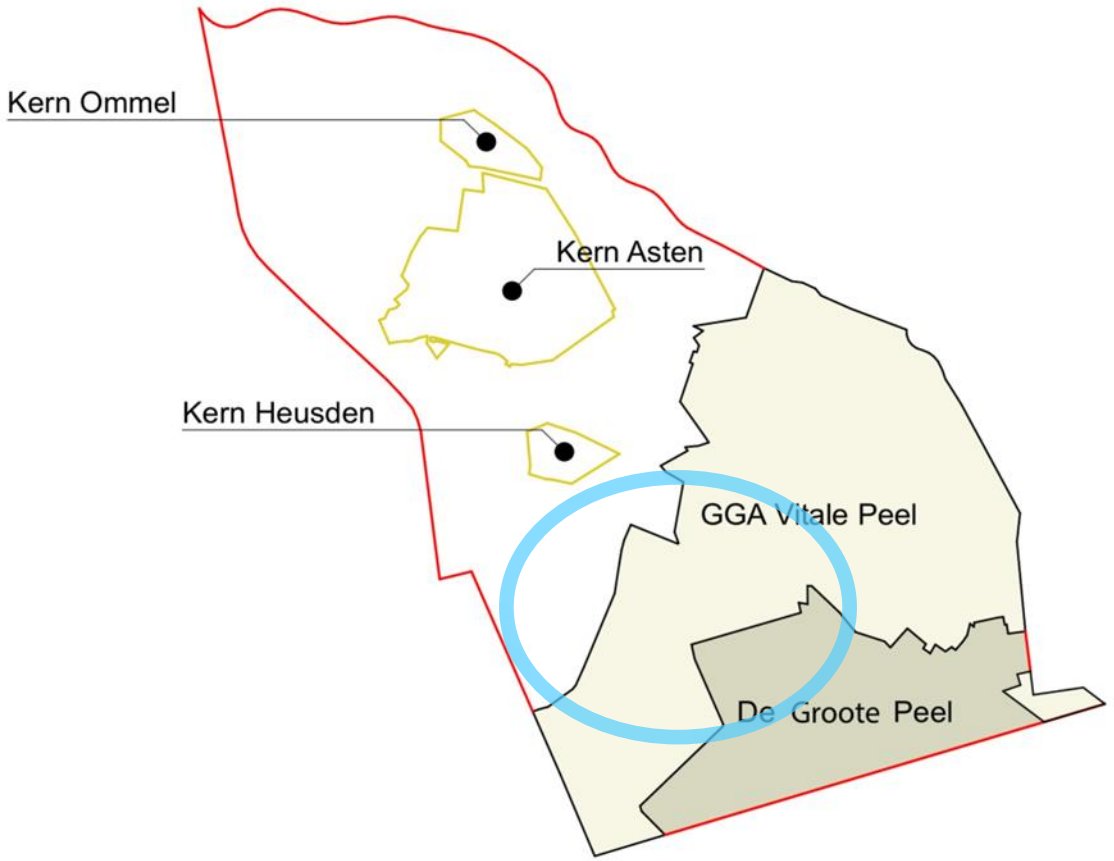

Het watersysteem als basis (1): de hoogtekaart (AHN4)

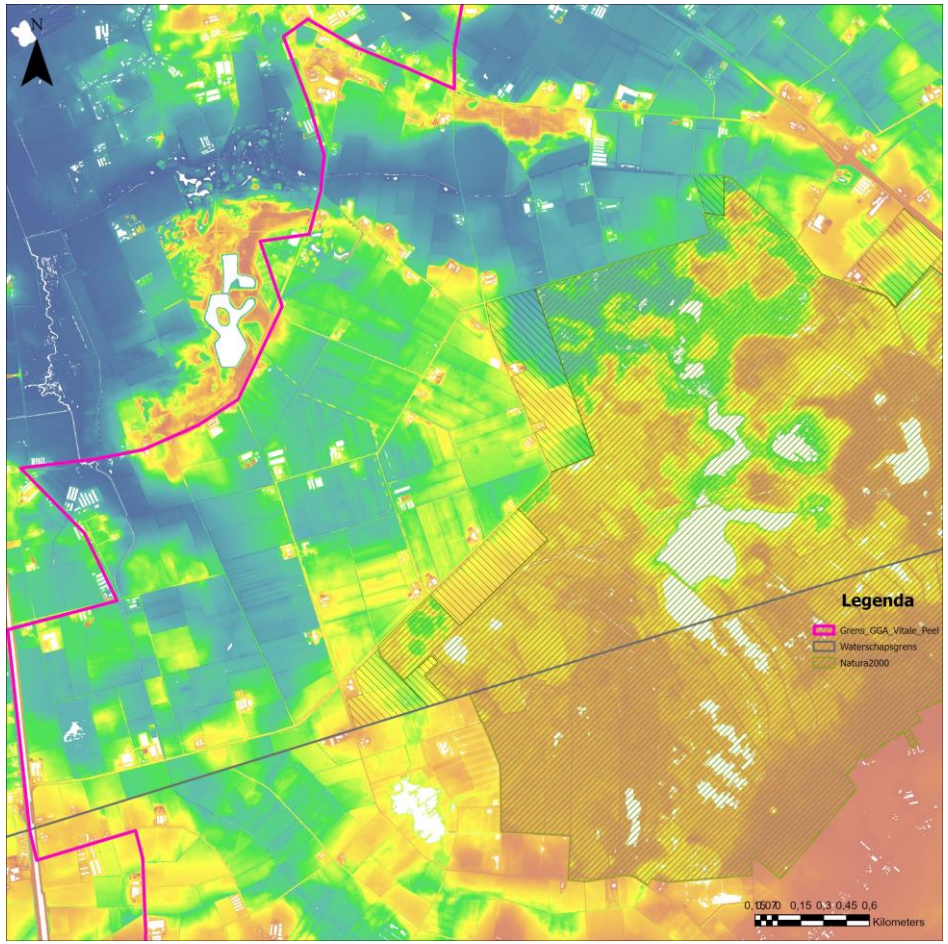

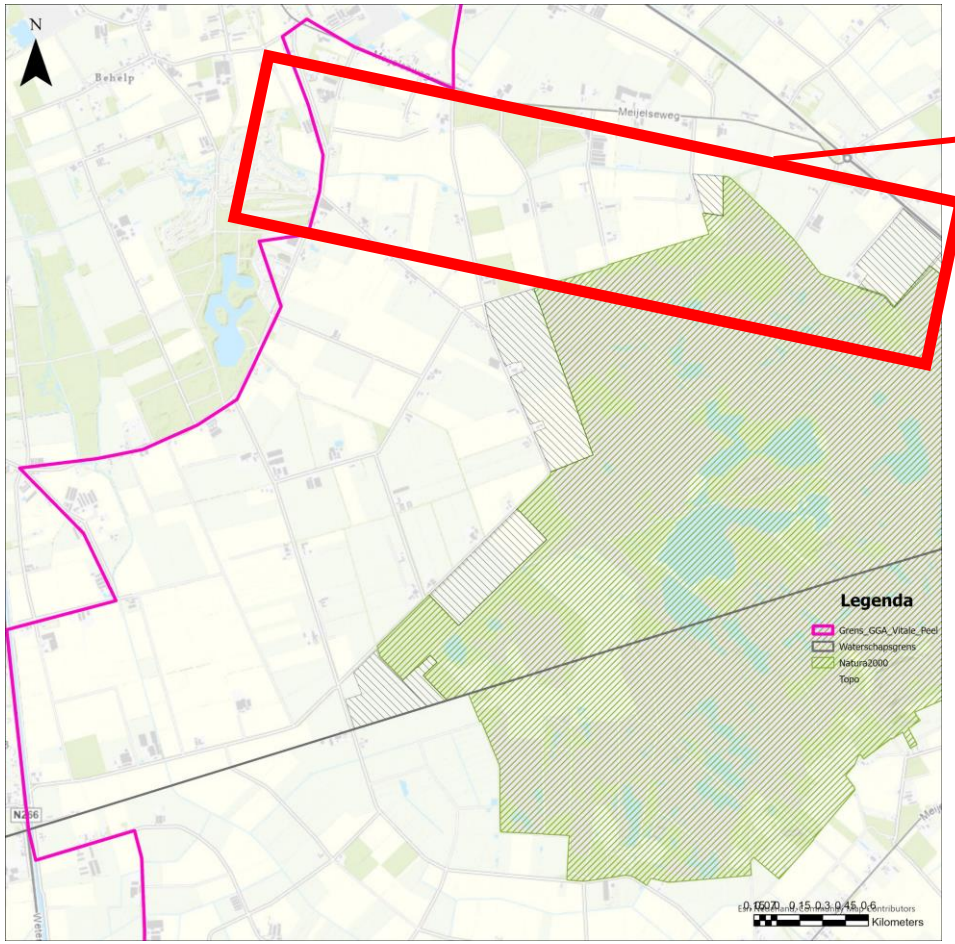

Eeuwselse Loop

Het watersysteem als basis (2): ontwateringsdiepte 2012-2021

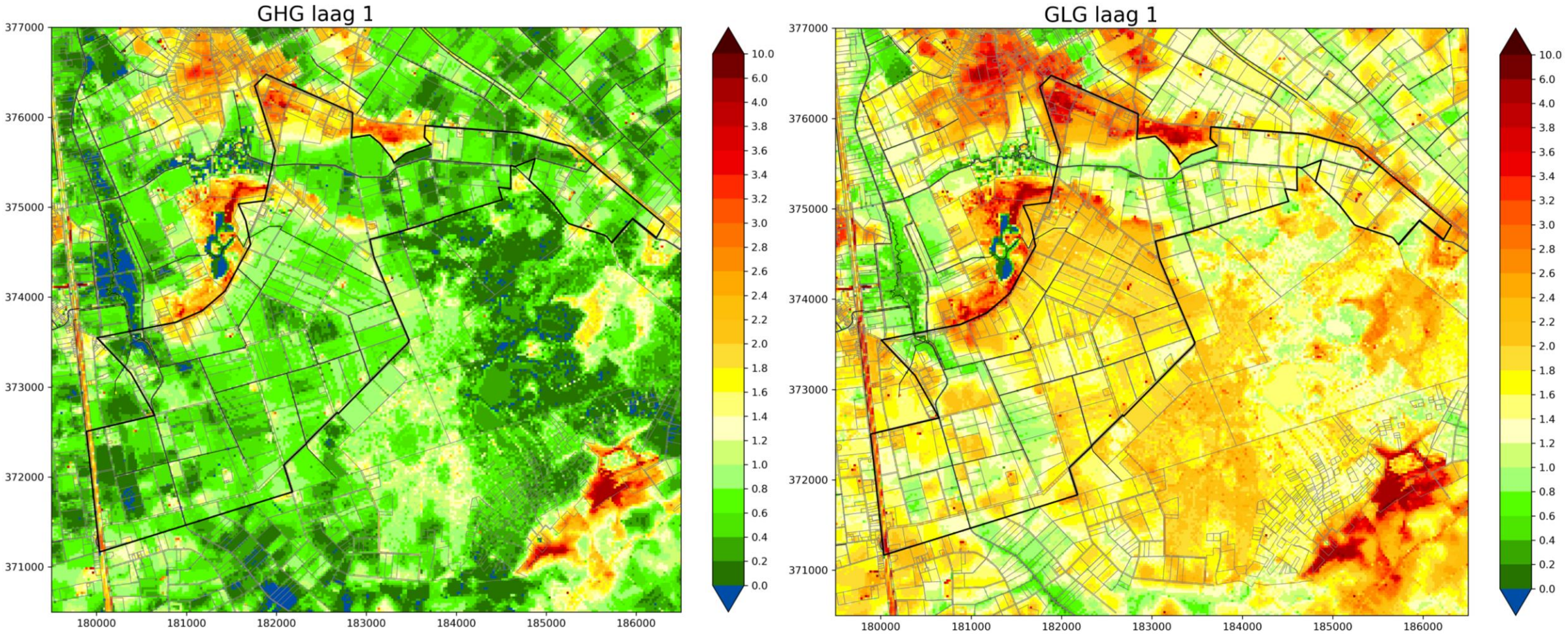

Schematische weergave Water en Bodem Sturend

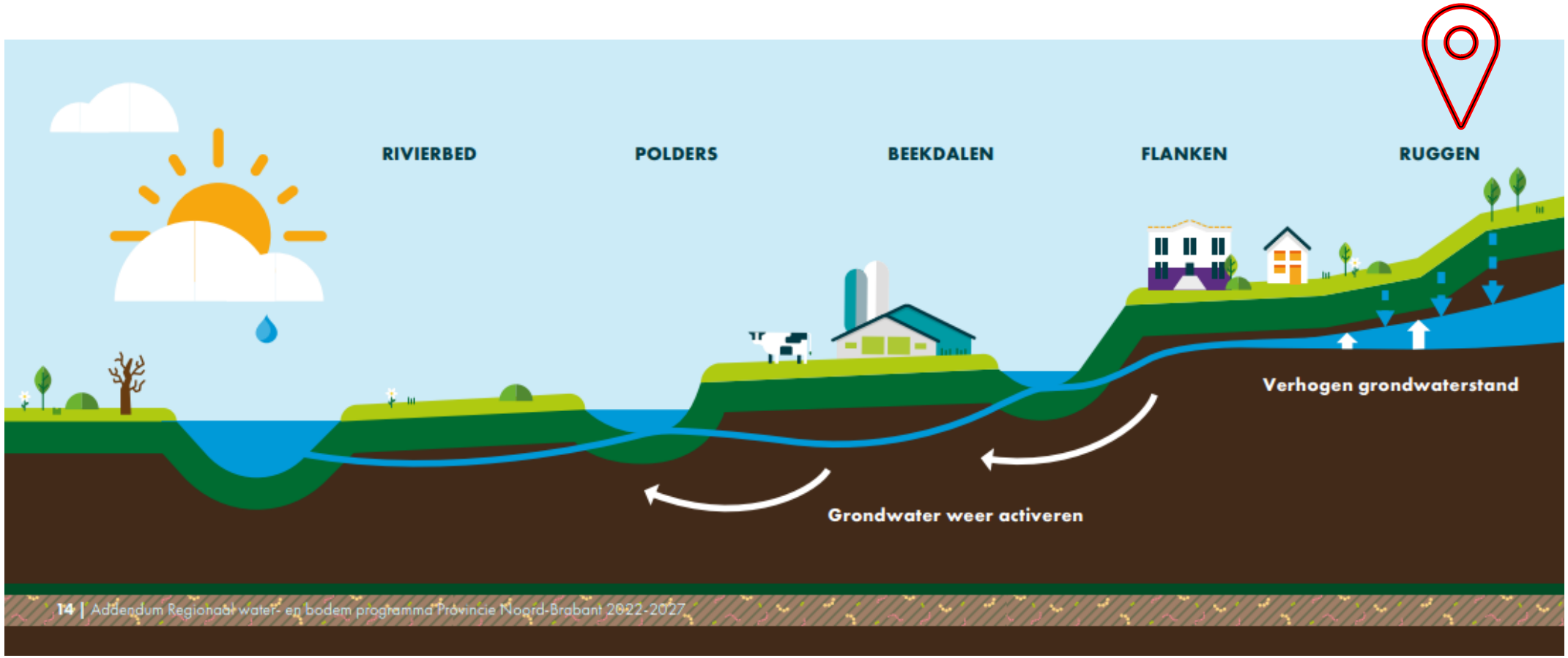

Bron: Ontwerp Addendum regionaal water en bodem programma

Schematische weergave WBS-systeem in de Peel

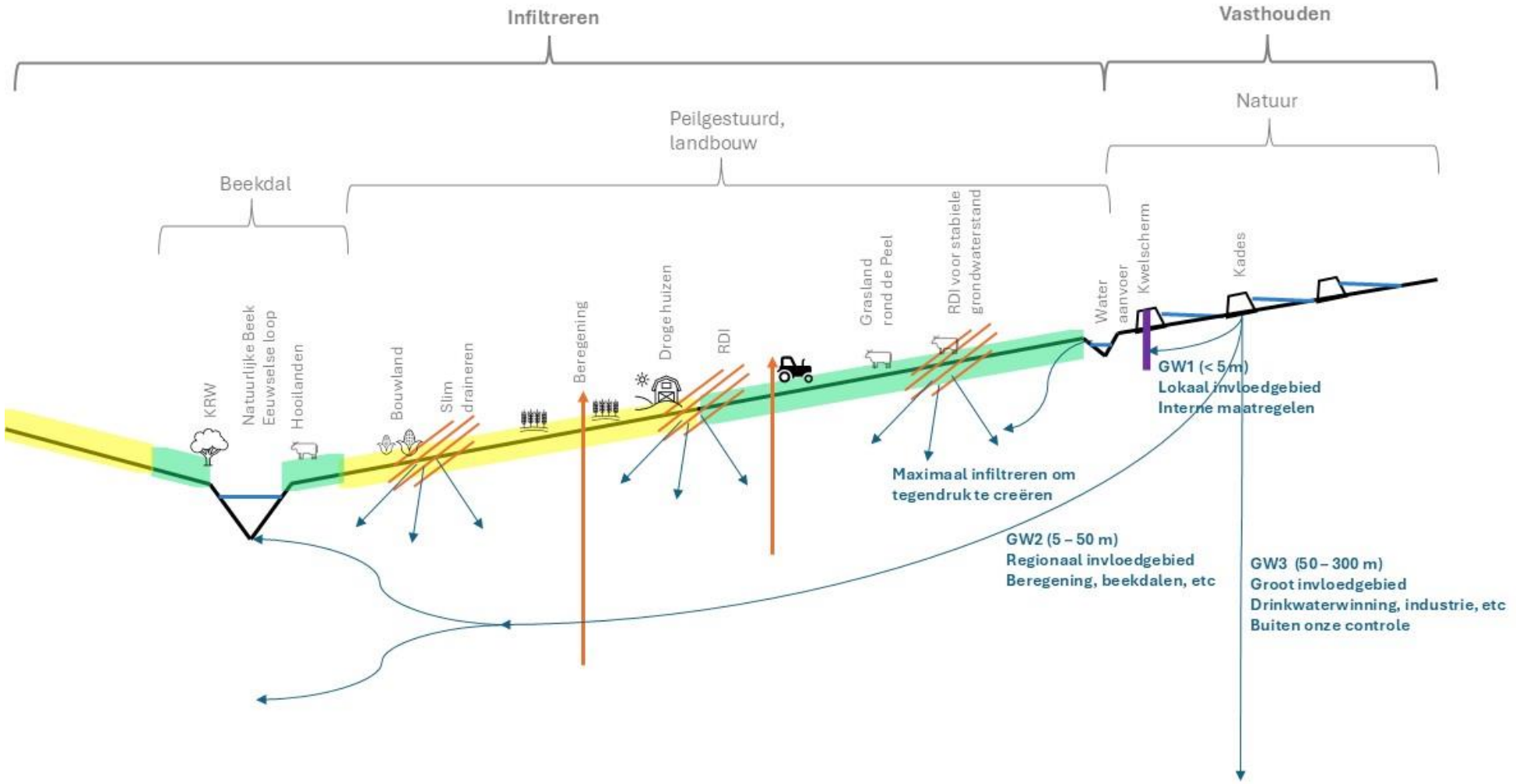

Water en Bodem Sturend in de Peel

Doelen Water en Bodem Sturend in de Peel:

- Grotere waterbeschikbaarheid voor het hele gebied
- Minder verdroging in de landbouw
- Structureel hoger grondwater in de natuur

Uitwerking (werkbaar en betaalbaar):

- Het “natuurlijk systeem” bestaat niet meer in de Peel
- Combinatie van ruimtelijke en technische maatregelen om tot optimale inrichting te komen voor landbouw, bewoners en natuur
- Zoeken naar koppelkansen met stikstofdossier, kaderrichtlijn water, grondwaterconvenant, …
- Functies stapelen waar mogelijk

De kern: water vasthouden in het natuurgebied en water infiltreren buiten het natuurgebied

Water vasthouden in het natuurgebied

-Deze maatregelen zijn grotendeels uitgevoerd in het life+ plan voor de Groote Peel (2016)-

<u>Technische maatregelen</u>:

- Verdamping beperken
  - o.a. opschot van berken
- Kwelschermen plaatsen
  - Aan randen van het natuurgebied
- Verticale wegzijging beperken
  - Dempen van oude sloten
- Compartimentering
  - Vasthouden van water in het gebied
  - Peilverhoging mogelijk maken
- Inrichten NNB

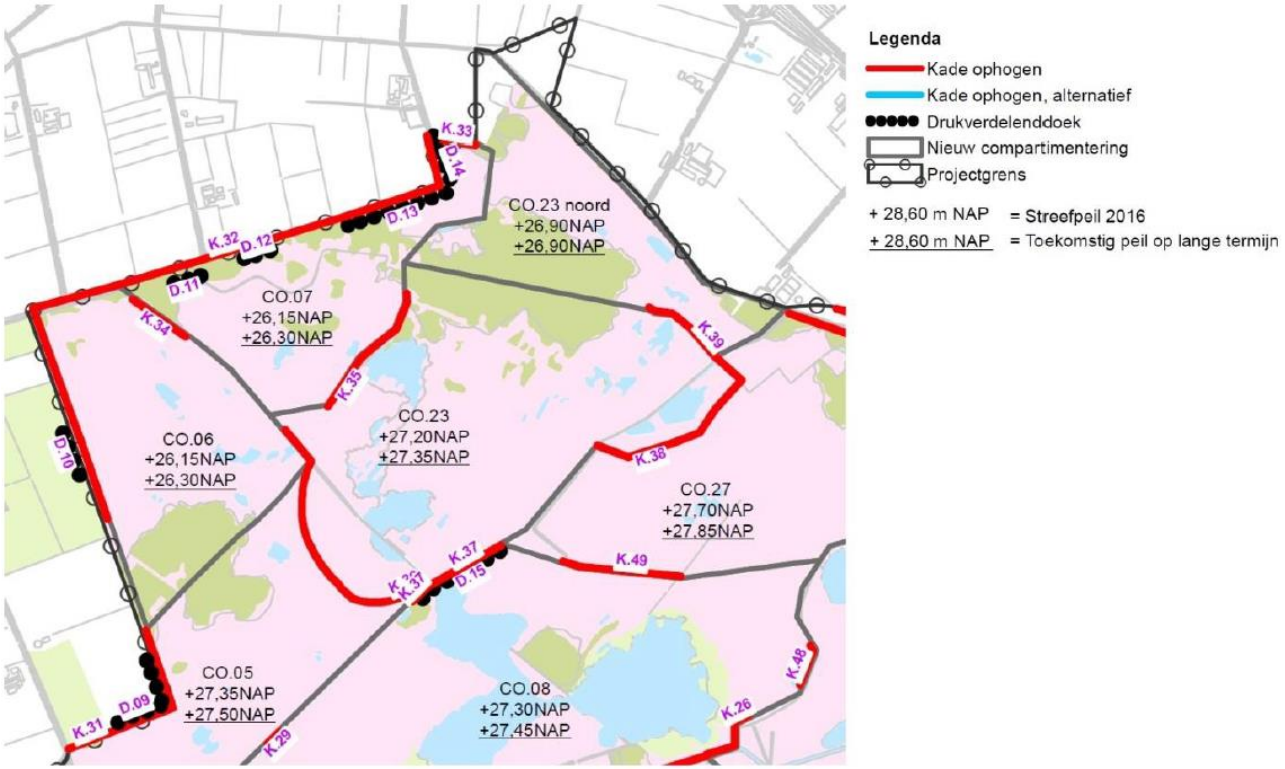

Uitsnede uit het life+ projectplan voor de Groote Peel

Water infiltreren buiten het natuurgebied

<u>Technische maatregelen</u>:

- Regenwater zo goed mogelijk vasthouden
  - In de haarvaten
  - In de bodem
- Wateraanvoer mogelijk te maken
  - Regent het niet, dan voeren we het aan (vanuit Zuid-Willemsvaart)
- Water infiltreren en slim draineren
  - Het aanvoerwater op de juiste plek in de bodem brengen (via bv. Regelbare Drainage en Infiltratie)
  - Infiltratiebassins
  - Sloten verondiepen
- Verhogen van de waterpeilen in de beekdalen
  - Vaak de laagste punten in het gebied

Door bovenstaande maatregelen neemt ook de beregeningsbehoefte uit grondwater af!

Mogelijke ruimtelijke maatregelen

Sturen op gebruiksmogelijkheden van de grond

(*…scherp aan de wind varen met een stuurbaar systeem…*)

- **Afstand**

Het is effectiever om dicht op de Peel te vernatten dan verder weg.

- **Hoogteligging**

Op hogere grond draagt vernatting eerder bij aan het verminderen van droogteschade dan dat natschade optreedt.

- **Grondwatersysteem**

Draagt vernatting op bepaalde plek bij aan het behalen van natuurdoelen?

Samen met het gebied!

Denk aan mogelijk mitigerende maatregelen (bv. schade aan woningen)

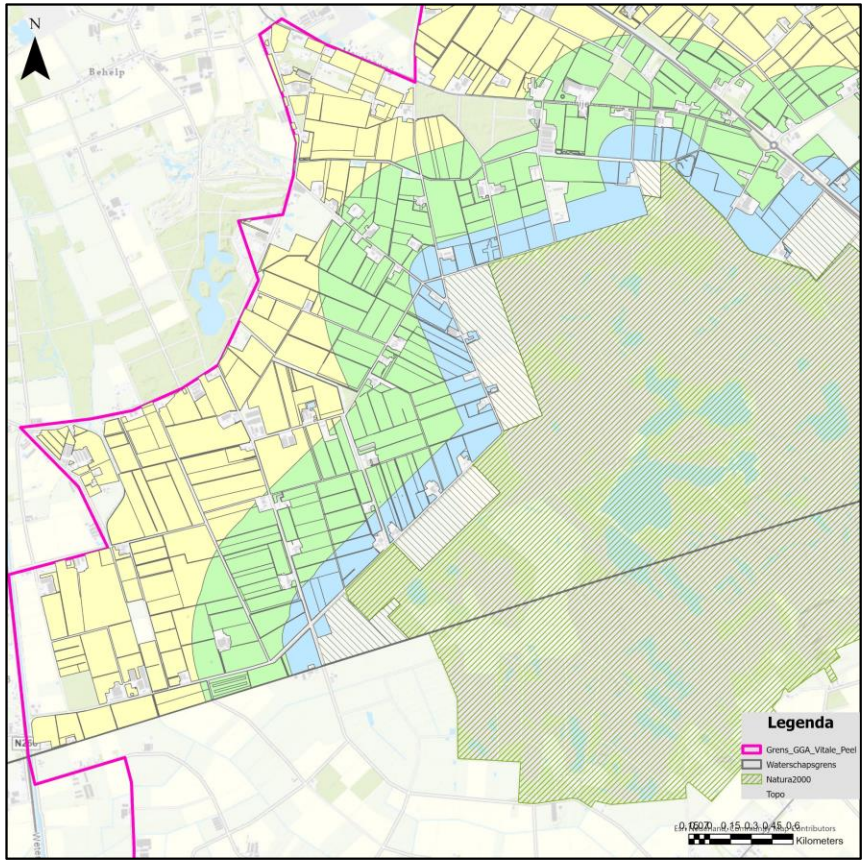

Geel – Bouwland (geen beperkingen)
Groen – Grasland / Mais
Blauw – Nat grasland / Natte (biobased) teelt / Natuur (afwaardering grond)

Tot slot van dit intermezzo…

- Een stuurbaar watersysteem geïnspireerd door het oorspronkelijk natuurlijke systeem
- Niet elke locatie heeft een even groot effect (op de Groote Peel)
- Peilopzet vanuit ‘gebruiksmogelijkheden’ vraagt maatwerk: denken in vaste afstanden is lokaal onzinnig
- ‘Vanuit gebruiksmogelijkheden’ ≠ ‘Peil volgt functie’!!!
- Peilopzet vraagt een *all-in* pakket (denk aan mitigerende maatregelen)

Lang leve grasland!

- Kruidenrijk grasland goed voor bodemleven
- Beter bestand tegen hoge grondwaterstand
- Minder gewasbeschermingsmiddelen
- Minder noodzaak beregening
- Meer biodiversiteit / weidevogelbeheer
- Melkveehouder beheert het gebied

Concurrentie binnen de agrarische sector

- Autonome terugloop agrarische bedrijvigheid (gebrek aan bedrijfsopvolgers)
- Melkveehouderij: van bijna 20 naar 4 bedrijven (3.500 naar 500 koeien)
- Vollegrondsteelten (ism glastuinbouw) nemen toe
- Intensieve veehouderij investeert de huidige hoge rendementen in grond: voedergewassen of verpachting

Eendimensionaal denken: bedankt LBV(+)

- Asten telt 25 inschrijvers LBV(+)
- Vrijwel iedere LBV’er schakelt over naar akkerbouw (Creatieve armoede of fiscaal denken?)
- Nog meer grasland dreigt te verdwijnen
- Opkoopregeling werkt voor stikstof, maar creëert meer nieuwe problemen

Noodzaak tot extensivering: betaalbaar?

- Melkveehouderij moet toewerken naar 2 GVE per ha
- Noodzaak in dit gebied: 120 tot 150 ha
- Grondprijs van € 7 naar € 12 per vierkante meter
- Benodigde investering bij gelijkblijvend aantal dieren: tussen de € 14.000.000 en € 18.000.000
- Hoeveel maatschappelijk geld is het ons waard?

Overheid, stap in, voor het te laat is

- Bestuurlijke onduidelijkheid funest voor duurzame landbouw
- Overheidsingrijpen is noodzakelijk om ongewenste ontwikkelingen te stoppen
- Wie zet zijn instrumentarium in? Rijk, provincie, waterschap of gemeente
- En wie betaalt de (hoge) rekening?

Terug naar wat er ooit was
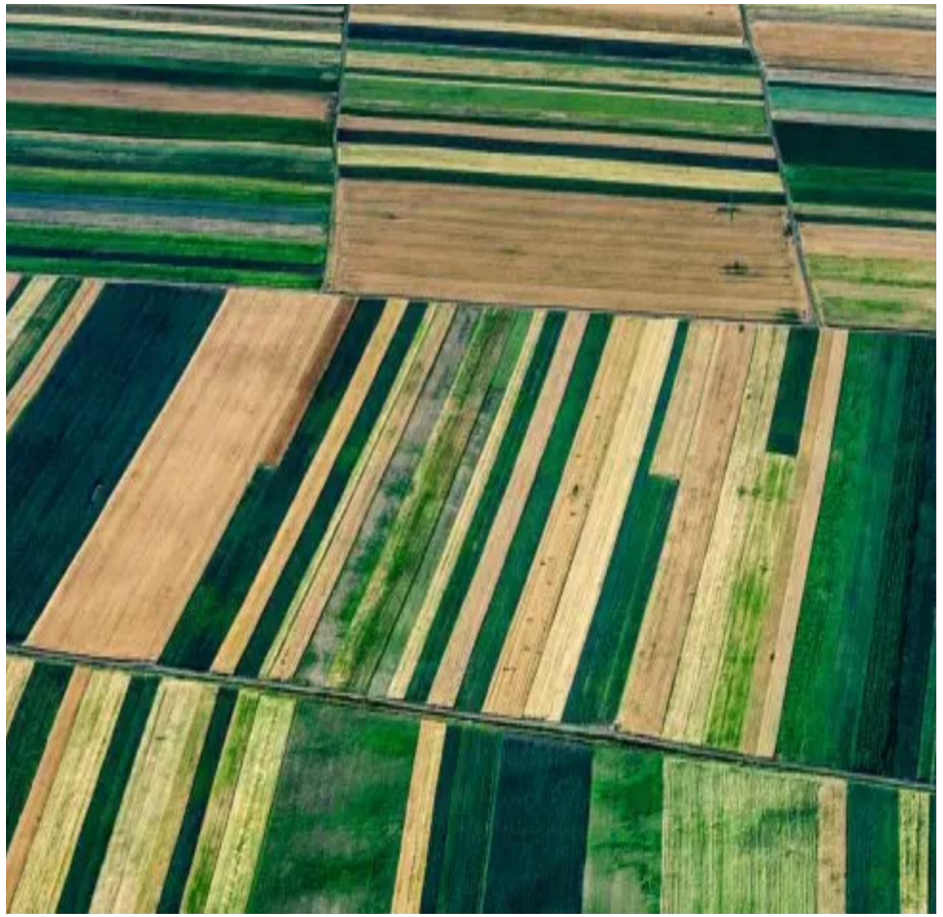
- Dienst Landelijk Gebied
- Grootschalige landinrichting
- Echte samenwerking met mandaat
- De grondpuzzel opnieuw leggen: toekomstgericht
- Briljant idee of luchtfietserij?